

בענין כשרות לתינוק ולילד

ר' אריה ליבוביץ

I. The basis of the prohibition to feed children non-kosher food.

- A. גמרא יבמות דף קד - can't feed a child non kosher (blood, sheratzim, tumah for kohein)
B. שר"ת אגרות משה יו"ד ב' סימן ט' - לפני עור the nature of the prohibition is

II. Details of the prohibition to feed children non-kosher food.

A. Does it apply to food that is only rabbinically prohibited?

1. שר"ע כו"ד סימן פא סעיף ז' - when a child must stop nursing depends on whether he has been weaned and on his basic physical condition.

- a. שר"ך שם ס"ק כ"א - even though it is only אסור מדרבנן you can't feed it to a child when there is no danger.

B. Giving non-kosher food to a child to play with. משנה ברורה סימן שמ"ג סק"ג - forbidden lest he come to eat it.

1. שר"ע הרב שמג אות ל' - you can give muktzah toys to a child even though you know he will do the איסור שבת.

2. If it is loud and people will think it is permissible (like shofar on shabbos Rosh hashanah it is אסור - שר"ע הרב שם אות א' - אסור).

C. Who can't feed him non-kosher?

1. his parents - clear in gemara

2. other Jews - משנה ברורה סימן שמ"ג - also prohibited

3. children feeding children - שר"ת אחיעזר חלק ג' סימן פא אות ט'

D. not feeding directly - רש"י יבמות דף קד. - even prohibited to let him know you want him to eat it.

E. Stopping child who grabs it -

1. שר"ע ארו"ח שמ"ג ומשנ"ב שם - if he is under two or three ears old you don't have to stop him.

2. over two or three parents have to stop him even from an איסור דרבנן

3. over six or seven all Jews have to stop him from an איסור דאורייתא - רמ"א סימן שמג

F. Non-Jews.

1. nursing - רמ"א יו"ד פ"א ז' - it is bad for the Jewish heart:

- a. שיטת רש"י סוטה יב: וריטב"א ע"ז כ. - because she ate non-kosher foods.

- b. שיטת הר"ן עבודה זרה שם - Jewish milk helps imbue a child with the characteristics of רחמנין ביישנין וגומלי חסדים.

- c. Jewish women eating non-kosher. ט"ז יו"ד פ"א יב. - she shouldn't nurse even if he was allowed to eat non-kosher.

2. telling a non Jew to feed children non-kosher food - it is אסור משום אמירה לעכו"ם - משנה ברורה שמ"ג סק"ה

- a. הקטן והלכותיו עמוד פד הערה ז' איסור דרבנן? What about an

III. Kids in hospitals.

A. When no kosher food is available.

1. can feed him non-kosher food - שר"ת חתם סופר ארו"ח סימן פג.

a. should you try to give פחות מכשיעור - שר"ת מלמד להועיל בלב

b. there is a general question whether you can feed a child מכשיעור ג' פ"א - אחייעור ג' פ"א
ל"ד.

B. Why isn't there a problem of טמטום הלב with educating mentally disabled children? נשמת
אברהם חלק ה' עמוד נז-נח - no timtum when there is no aveirah.

IV. Miscellaneous questions.

A. Food that may have bugs - מנחת יצחק חלק ג' סימן ע"ב allows chopped spinach for kids but not adults.

B. Foods that are מסוכן משום סכנה are generally problematic, except for foods left under a stroller of a sleeping child. - שערים המצוינים בהלכה סימן לג קונט"א אות ה'

C. Pesach.

1. Chameitz - can ask a goy to feed it to him if the child is sick - מגן אברהם שמג"ג

a. avoid having a Jewish adult feeding the kid - שר"ע הרב סימן תנ אות כה

2. Kitniyos. you can feed it to the kids but should have different keilim - כף החיים תנג"כז

V. Waiting between milk and meat.

A. Before the age of three - just clean the mouth - שר"ת באר משה ח"ח סימן לו ושר"ת שבט הלוי חלק
ד' יורה דעה סימן פד

B. Between three and five - one hour.

C. Between five and ten - three hours (unless child is weak)

D. Older than ten - full time.

1 - תלמוד בבלי מסכת יבמות דף קיד עמוד א

ת"ש: ויקרא ל"א+ לא תאכלום כי שקץ הם - לא תאכלום, להזהיר הגדולים על הקטנים; מאי לאו דאמר להו לא תאכלו לא, דלא ליספו ליה בידים

2 - שו"ת אגרות משה חלק י"ד ב סימן ט

בענין איסור להאכיל נבלות לקטן

ומה שכתבתי בסימן ו' בכונת הש"ך יו"ד סימן א' ס"ק כ"ז שלא בשביל שאסור להאכיל לקטן נבלות בידיים נחשב בר זביחה דהא יקשה ממומר להכעיס אלא כוונתו דמצד זה שאנו אסורין להאכילו נבלות ראייה שהוא בכלל החיוב דאם לא היה בכלל החיוב לא היה שייך לאסור לא מדאורייתא ולא מדרבנן כיון דהוא מעשה היתר הוא פירוש מוכרח בכונת הש"ך, ומשה"ק כתר"ה דאם הוא אסור מן התורה הוא מצד גזה"כ, אינו כלום דבלא גזה"כ לא היה לן לאסור כיון דעכ"פ ליכא איסור לקטן, אבל עכ"פ ראייה מהגזה"כ שהוא בשם איסור אף להקטן ודאי יש למילף דאם אינו מעשה איסור כלל משום דקטן אינו כלל בקבלת התורה אין מקום לאסור דמ"ש מלהאכיל לנכרים שמוותר ואם נימא שהוא גזה"כ לאסור אף בלא מעשה איסור כלל נילף לאסור להאכיל גם לנכרים ואף אם נימא שלנכרים מפורש בקרא דתוננה ואכלה להיתר, מ"מ מה שיש לפרש גדר גזה"כ ודאי יש לנו לפרש ולכן ודאי יש לנו לומר מגזה"כ זה שאסרה תורה להאכיל אף שקטן מותר באיסורין שעכ"פ מעשה איסור הוא משום שבכלל קבלת התורה הוה גם קטנים אף שקיים בפועל אין בקטנים כדבארתי.

ומה שכתבתי שגם בלא הגיע לחינוך אסור להאכילו נבלות הוא ברור ופשוט מהא דאסור לינק אחר שפיל מלינק שהוא ודאי קטן שלא הגיע לחינוך בכתובות דף ס' וכדחוכיח מזה המג"א בסימן שמ"ג סק"ג ולא שייך למיפלג ע"ו, ומש"כ מחצה"ש בסימן רס"ט בדעת הב"ח שמחלק בין הגיע לחינוך ללא הגיע לענין לשתות מקידוש דביהכ"נ שהוא משום דבלא הגיע לחינוך סובר הב"ח דמותר להאכילו בידיים דבר איסור וכן מפורש בלשון הב"ח שם נראה דהוא רק באיסור דרבנן אף שכתב זה על הא דבפ' חרש והתם איירי באיסור דאורייתא מ"מ צריך לדחוק שקאי רק אהא דכאן. ואף אם נימא שהב"ח סובר דמותר להאכיל בידיים איסורים לקטן שלא הגיע לחינוך אין לחוש לדבריו התמוהים ושהוא נגד כל הפוסקים. ובחרש ושוטה שכתבתי שנמי אסור להאכיל בידיים הוא משום שכן מסתבר וכדפשיטא ליה להחת"ס חאו"ח סימן פ"ג עיי"ש ולמה שבארתי בכונת הש"ך מוכרח כן להש"ך וגם לא מצאתי שיטה ברורה שחולק ע"ז לכן כתבתי בפשיטות שאסור.

ומה שכתבתי טעם להסוברים דאסור להאכיל איסור לקטן מדאורייתא אינו משום שליכא קראי ע"ז אלא הוא באור גדר האיסור דכיון דהוא מעשה איסור שייך לאסור גם בקטן בגדר איסור לפ"ע = לפני עור = אבל בלא קרא ודאי היינו מחלקים כיון דעכ"פ מותרין כדבארתי בטעם הסוברים שליכא איסור מדאורייתא, ומה שבארתי זה הוא משום דלא מסתבר שיהיה איסור חדש להאכיל לקטנים מענין אחר מה מה שליכא לגדולים לכן בארתי דהוא מגדר לפ"ע שנתחדש כיון שהוא מעשה איסור הוא בדין לפ"ע כשמאכיל אף לקטנים, ואף להרשב"א יבמות דאפשר דמעמידין אותו סמוך לנבלה כדי שישלח ידו ויאכל לא הוה כמאכילין בידיים ומותר וכן מסיק החת"ס בסימן פ"ג שכן הוא לרוב הפוסקים ובגדול כה"ג היה עובר לפ"ע, לא קשה דבקטן שעכ"פ הוא מותר לא נאסר בחדוש התורה בגדר לפ"ע אלא במאכיל בידיים. ומה שחשב כתר"ה שמצד שבארתי טעם האוסרין מדאורייתא כוונתי דמסברא הוא הנה דבר כזה לא שייך לאסור מסברא כיון שודאי יש חלוק וגם הא בהכרח חלוק לענין לגרום שיקח מעצמו אבל כוונתי כדבארתי.

ומש"כ הנוב"ת חאו"ח סימן א' דהב"י לדעת הטור מה שאסור להאכיל בידיים לקטן מדאורייתא שעמד כתר"ה ורצה לומר שהוא מצד באורי דלקטן דמי למכשיל לאחד שיאכל בשוגג או באונס שג"כ לא יענש ומ"מ עובר בהאיסור דלפ"ע, הוא דחוק דהא חזינן שחלוק בגורם שיקח מעצמו כדכתבתי, וגם הא אין זה סברא ברורה דבעצמו כתב דמתחלה דחה דהקראי אתו ע"ז. ואולי סברתו היא מחיוב ושנתם לבניך שאף שלא הגיעו לחיוב הלמוד מ"מ ללמדם להיפוך מסתבר שאסור אף מתחלה, ועיין בתה"ד בכתבים סימן ס"ב שכתב טעם על הקרא שאוסר דלא ליספו ליה בידיים דקפיד רחמנא שלא ירגיל אותו לעבור עבירות וזהו הטעם שמלמדו בזה להיפוך מדיני התורה, וטעם זה אפשר לומר גם מסברא. ועיין בחת"ס שהוקשה לו לאיזה צורך דריש תה"ד טעמא דקרא, אבל נראה דעיקר הטעם יסבור כדבארתי שהוא מגדר האיסור שאסור להאכיל לגדול מדין לפ"ע אך הוקשה לו מה שחלוק לענין גורם שיאכל דבגדול אסור ולא בקטן ולכן כתב טעם דבקטן שהקפידה תורה הוא שלא ילמד להיפוך מדיני התורה ויעשה עור בזה. וזהו רק כשמאכילו, דכשיטול בעצמו אין הקטן מרגיש שהגדול עשה זה ולא ילמד מזה היתר ודין הלמוד הוא על כל ישראל דושנתם לבניך הם גם התלמידים כדאיתא ברמב"ם ריש הלכות ת"ת. עכ"פ סברא זו אפשר גם בלא קרא וגם לא יקשה אם יש קרא דיש שיאמרו שאין לחוש כ"כ בקטנים שאח"כ ירגילים

לאיסור וישכחו מה שהאכילום ואולי תלוי זה במחלוקת רבא ור' דימי מנהרדעא בב"ב דף כ"א בשבשתא אם ממילא נפקא או כיון דעל על דלרבא דממילא נפקא אין לחוש כיון שאח"כ יריגילום לאיסור והוצרך לקרא לאסור דמ"מ אסור ללמד להיפוך ולר' דימי מנהרדעא דכיון דעל על א"צ לקרא דמסברא ידעינן זה והתם נמי פליגי בסברא והיה סבור המדחה כרבא והמסקנא הוא כר"ד מנהרדעא.

ומש"כ דבס' אחיעזר ח"ג סימן פ"א איתא שחלוקים הן בדיניהם קטן מגדול שבגדול עבר משנתן לפניו המכשול אף שיקח בעצמו ואינו חייב אלא כשלא היה עובר בעצמו, ובקטן הוי האיסור דוקא בספי ליה בידים ולא במעמיד לפניו והוא נוטל מאליו ואף במקום שהיה לוקח הקטן בעצמו, הוא גם לדדי כן כדבארתי ואינו יודע מה הוקשה לו מזה. ומש"כ דאיתא שם בס' אחיעזר דאיסור לפ"ע אינו אלא דרבנן עיינתי וליכא שם דבר כזה אלא דהיה לוקח בעצמו אינו אלא מדרבנן וזה אמת כמפורש כן בתוס' ורא"ש ריש שבת. [אגב יראה כתר"ה דלמה שכתבתי בסימן ג' שיש בלפ"ע דאיסורים שני ענינים ענין איסור בין אדם למקום ואיסור בין אדם לחברו ניחא דברי אמונת שמואל והרמב"ן שהביא שם ולא קשה עליהו כלום לא מתוס' דב"מ דף י' ולא ממה שעובר אף במשיאו עצה רעה, דחדוש שלהם הוא רק שליכא ענין בין אדם למקום היכא דאין המכשיל בכלל האיסור אבל איסור דבין אדם לחברו ודאי יש כמו משיאו עצה שאינה הוגנת ומדויקים לתוס' ב"מ שם כדבארתי שם.]

3 - שולחן ערוך יורה דעה סימן פא סעיף ז

חלב אשה, מותר, והוא שפירש כגון שחלבתי לתוך כלי (או לתוך היד) א"י. אבל גדול היונק משדי אשה, כיונק שרץ (אפילו חלבתי לתוך פיו), א"י ומכין אותו מכת מרדות (כי על שמר דבדי סופרים). ותינוק יונק עד סוף ד' שנים לבריא, וה' לחולה אם לא פירש. אבל אם פירש, שגמלוהו שלשה ימים מעת לעת אחר כ"ד חדש, לא יחזירוהו. והוא שפירש מתוך בוריו, אבל אם לא פירש אלא מתוך חולי שאינו יכול לינק, ופירש, יכולים להחזירו. ואם יש סכנה, מחזירים אפילו אחר כמה ימים. ובתוך כ"ד חדש, אפילו פירש מתוך בוריו חדש או יותר, מותר לחזור ולינק עד סוף כ"ד חדש. הגה: ועיין באבן העזר סימן י"ג אם חדש העיבור עולה למנין. חלב כותית כחלב ישראל, ומ"מ לא יניקו תינוק מן הכותית, אם אפשר בישראלית, דחלב כותית מטמטם הלב א"י פ"מ בשם הרשב"א. וכן לא תאכל המינקת, אפילו ישראלית, דברים האסורים אהנות אשירי. וכן התינוק בעצמו, כי כל זה מויק לו בוקנותו.

4 - ש"ך על שולחן ערוך יורה דעה סימן פא סעיף ז

כא ואם יש סכנה כו' - אבל אם הוא חולה שאין בו סכנה אסור להחזירו אע"פ שאין בו אלא איסור דרבנן וכמ"ש הר"ב בהג"ה ס"ס קנ"ד דגם איסורי דרבנן אסורים לחולה שאין בו סכנה כדרך הנאתן ועמ"ש שם ולענין להחזירו קטן שוה לגדול וכמו שנתבאר בא"ח סי' שמ"ג דאסור להאכיל בידים לקטן אפילו דברים האסורים מדרבנן ע"ש:

5 - שו"ע הרב סימן שמג אות א' ואות י'

א קטן העובר על דברי תורה להנאתו כגון שאוכל נבלות או שמחלל שבת לצרכו אין בית דין מצווין להפרישו אבל אם עושה בשביל גדול צריך למחות בידו מדברי סופרים כמ"ש בס"י של"ד (סעיף כ"ו) ואם הוא דבר המתפרסם לרבים ויש לחוש שישעו השומעים לומר שדבר זה מותר הוא צריך למחות בו אע"פ שעושה לדעת עצמו כגון שתוקע בראש השנה שחל להיות בשבת שהקול נשמע לרבים ויבאו לטעות ולומר שתוקעין גם כשחל בשבת:

י (וכל זה באיסורי מאכלות ואפילו הוא איסור שהזמן גורם) אבל מותר ליתן לתינוק בשבת חפצים שיכול לעשות בהם מלאכה לעצמו ואפילו אם ידוע שיעשה בהם כגון ליתן לתינוק עוגה שכתובים עליה אותיות שאסור לאכלה בשבת כמ"ש בס"י ש"מ (סעיף ד') אף על פי שהתינוק יאכלנה בודאי כיון שמתכוין הוא להנאת עצמו אין צריך להפרישו כמו שנתבאר למעלה רק שלא יתן גדול לתוך פיו של תינוק:

6 - שולחן ערוך אורח חיים סימן שמג

קטן אוכל נבלות אין ב"ד מצווין להפרישו, אבל אביו מצווה לגעור בו להפרישו (מאיסור דאורייתא; ולהאכילו בידים, אסור אפילו דברים שאסורים מדברי סופרים; וכן אסור להרגילו בחילול שבת ומועד ואפ"ל בדברים שהם משום שבות. הגה: וי"א דכל זה בקטן ולא הגיע לחינוך, אבל הגיע לחינוך צריכים להפרישו אפי' פרק כ"כ. וי"א דלא שייך חינוך לבית דין, אלא לאב בלבד (ב"י), וקטן שהכה את אביו או עבר שאר עבירות בקטנותו, אע"פ שא"צ תשובה כשיגדל, מ"מ טוב לו שיקבל על עצמו איזה דבר לתשובה ולכפרה, אע"פ שעבר קודם שגעשה בר עונשין אפ"ק מהר"א סי' ס"ב).

7 - משנה ברורה סימן שמג

(א) נבלות - וה"ה כל שאר אסורים וכן חלול שבת אם עושה לדעת עצמו אבל אם עושה בשביל גדול צריך למחות בידו וכדלעיל בסימן של"ד סכ"ה ע"ש במ"ב:

(ב) אבל אביו וכו' - דאפילו לחנך בניו ובנותיו במצות הוטל עליו כדכתיב חנוך לנער על פי דרכו וכ"ש להפרישם מאיסור דמוטל על האב ויש מאחרונים שסוברין דמצות חינוך מוטל גם על האם:

(ג) מאיסור דאורייתא - באמת אפילו מאיסורא דרבנן חייב להפריש כמו דצריך לחנכו במצות דרבנן וכדלעיל בסק"ו ס"ב אלא נ"מ דבאיסור דרבנן אם לא הפרישו האב אין ב"ד מוחין בידו אבל באיסור דאורייתא ב"ד מוחין ביד האב להפרישו והגר"א פירש דלהכי נקט מאיסור דאורייתא דמאיסור דרבנן פעמים שאין צריך להפרישו ואף ליתן לו לכתחלה מותר דהיינו בשצריך לכך וכגון רחיצה וסיכה ביוה"כ ופשוט דאם שמע לבנו ובתו הקטנים שהם מדברים לשה"ר מצוה לגעור בהם ולהפרישם מזה וכן ממחלוקת ושקר וקללות ובעו"ה כמה נכשלין בזה שהם מניחין לבניהם לדבר לשה"ר ורכילות ולקלל ונעשה מורגל בזה כל כך עד שאפילו כשנתגדל ושומע שיש בזה איסור גדול קשה לו לפרוש מהרגלו שהורגל בזה שנים רבות והיה הדבר אצלו בחזקת היתר ודע דשעור החינוך במ"ע הוא בכל תינוק לפי חריפותו וידיעתו בכל דבר לפי ענינו כגון היודע מענין שבת חייב להרגילו לשמוע קידוש והבדלה היודע להתעטף כהלכה חייב בציצית וכו"ל בסימן י"ז וכן כל כיו"ב בין במ"ע של תורה בין בשל ד"ס אבל החינוך בל"ת בין של תורה בין של דבריהם הוא בכל תינוק שהוא בר הבנה שמבין כשאומרים לו שזה אסור לעשות או לאכול אבל תינוק שאינו בר הבנה כלל אין אביו מצווה למנעו בע"כ מלאכול מאכלות אסורות או מלחלל שבת אפילו באיסור של תורה כיון שאינו מבין כלל הענין מה שמונעו ומפרישו וכן אם הוא כהן צריך להוציאו מבית שהטומאה בתוכו אפי"כ הוא בר הבנה איז מצוה על אביו להוציאו כדי להפרישו מן האיסור מחמת מצות חינוך ולהכניסו בבית שטומאה בתוכו וכן לספות לו בשאר איסורים אסור אפילו בתינוק שאינו בר הבנה עדין וכמו שנכתוב לקמיה ומ"מ אשת כהן מעוברת שקרבו ימיה ללדת מותרת ליכנס לכתחלה באהל המת דאף שנראה לנו שודאי תלד שם ולד ושמא יהיה זכר ויטמא שם אפי"ה מותר דס"ס הוא שמא יהיה נקבה ושמא יהיה נפל:

(ד) אסור - לכל אדם ואפילו התינוק אינו בר הבנה כלל ודבר זה הוא אסור מן התורה וילפינן לה מדכתיב בשרצים לא תאכלום וקרא יתירא הוא וקבלו חז"ל דר"ל לא תאכלום לקטנים וכן בדם כתיב כל נפש מכם לא תאכל דם וקבלו חז"ל דר"ל לא תאכיל לקטנים וכן בטומאת כהנים כתיב אמור ואמרת ואחז"ל אמור לגדולים שיאמרו לקטנים. והנה משלש מצות אלו אנו למדין לכל התורה כולה דכל איסורי תורה אסור להאכילם או לצוותם שיעברו. ולכן אסור ליתן לתינוק דבר מאכל של איסור אפילו לשחוק בו שמא יאכלנו דהוי כמאכילו בידים [מ"א]:

(ה) אפילו וכו' - ולומר לא"י שיתן דבר איסור לתינוק ג"כ אסור וכמו בכל איסורין דאמירה לעו"ג אסור וכ"ש לומר לתינוק בעצמו שיאכל דאסור [אחרונים] ואם התינוק צריך לכך כגון שהוא קצת חולה מותר לומר לעו"ג להאכיל אותם אפילו בדבר שהוא אסור מן התורה וכן נוהגים בפסח שמצוים לעו"ג לישא התינוק אל ביתו ולהשקותו חמץ [וכן אם הוא צריך לשתות סתם יינם שהמים היזק לו יצוה להעו"ג ליתן לן] ואם התינוק חולה וא"א לשאת אותו חוץ לבית יבקש מעו"ג שיתן להתינוק חמץ והעו"ג מביא החמץ ומעמידו בבית דהו"ל חמצו של עו"ג בבית ישראל דאינו עובר עליו בבל יראה ואז אפילו הולך העו"ג לפעמים יכול לצוות לקטן ליתן ליה לשתות אבל הוא לא יגע בו שמא יאכל ממנו כמ"ש סימן ת"מ אך בכל זה יהיה שלא יקדים לו דינר דעל"ז יהיה קניי לו החמץ [מ"א וש"א]:

(ו) להרגילו בחילול שבת וכו' - כגון שיאמר לו הבא לי מפתח ואפילו דרך כרמלית:

(ז) צריכים להפרישו - ס"ל דכיון דהגיע לחינוך מוטל על כל אדם להפרישו מאיסורא כמו על אביו והא דק"ל דאין מצווין להפרישו בשלא הגיע לחינוך ועיין בח"א שדעתו דלענין איסורא דאורייתא יש להחמיר כדעה זו וע"כ אם העו"ג רוצה להאכיל לקטן ישראל שהגיע לחינוך דבר שאסור מדאורייתא מוטל גם על אחרים למחות בידו אבל בדבר שאיסורו מדרבנן אין מוטל רק על האב:

(ח) וי"א דלא שייך וכו' - לאו דעה חדשה היא אלא דעת המחבר לעיל:
(ט) טוב לו - קטן שגנב או שהזיק ראוי לב"ד להכותו שלא ירגיל בה [וכן חבלה וביוש וכל דברים שבין אדם לחבירו ב"ד מצווין להפרישו שלא יארע תקלה על ידו] אבל אין צורך לשלם אם אין הגנבה בעין. וכ"ז מדינא אבל לפנים משורת הדין בין שחבל בו בגופו או שהזיק לו בממנו צורך לשלם לו [ט"ז וח"א וכן משמע מהגר"א]:

8 - שו"ת אחיעזר חלק ג סימן פא

(ט) ולפמש"כ נ"ל עוד דאם גדול ספה איסור לקטן מוטל על ב"ד להפריש הקטן מלאכול האיסור כדי שלא יעבור הנותן על איסור ספ"ל, דאף אם נימא דהמאכיל עובר על איסור ספ"ל תיכף משעה שסופה לו האיסור אבל פשוט דהוא רק אם יצא הדבר לפועל, היינו שאכל הקטן האיסור שאז עובר המאכילו למפרע משעת נתינתו, אבל אם מאיזה סבה שהיא לא אכל הקטן האיסור בודאי דאין הגדול המאכילו עובר, וא"כ כשנתן האיסור לקטן אף דמצד הקטן קי"ל דאין ב"ד מצ"ל מ"מ יהיו מצ"ל מצד הגדול המאכיל שתבטל הספ"ל ולא יעבור על האיסור. ואולי זהו כונת רבנו ירוחם נתיב א' שהובא בת' חת"ס חאו"ח ספ"ג שכ' דוקא דלא שייך בר חיובא באיסור הקטן אבל אי שייך בר חיובא באיסור הקטן מצווים עליו להפרישו, ודבריו תמוהים ועיי"ש בחת"ס בזה, ולפמש"כ אולי הכונה בכה"ג ששייך בזה בר חיובא ע"י שהוא ספה האיסור לקטן וב"ד מצווין להפריש הקטן בכדי להציל את הגדול מאיסור לא תאכילום כנ"ל.

יש לעיין אם קטן ספי בידים איסור דאורייתא לקטן אחר למ"ד דקא"נ ב"ד מצ"ל וגם אם נימא דאיסור ספ"ל הוי דאורייתא, אי שייך כאן חיוב להפריש מצד הקטן הראשון שלא יעשה איסור דאורייתא של ספ"ל בידים (דמצד הקטן השני בודאי דיהי' החיוב למנוע המעשה הזה שלא יבוא הקטן השני לידי איסור), ד"ל דאיסור ספ"ל דנפקא לן מלהזהיר גדולים על הקטנים לא שייך כלל גבי קטן, ול"ה כשאר איסורים דאורייתא דשייך איסור זה גם בקטן אלא דאינו בר עונשין.

9 - רש"י מסכת יבמות דף קיד עמוד א

בעושה על דעת אביו - שהתינוק צופה באביו ורואה שנוח לו בכך ואביו עומד עליו דהוה כאילו הוא מצוהו לעשות אבל הנך מפתחות דרב יצחק לא הודיען שטאבדו שם ולא הכירו בדעתו שנוח לו.

10 - ט"ז יורה דעה סימן פא ס"ק יב

(יב) וכן לא תאכל המינקת כו'.
נ"ל לפרש דזה מייירי אפי' אם יש
לפעמים היתר לאשה לאכול דבר
איסור מפני פיקוח הנפש מ"מ לא
תניק את התינוק :

11 - הקטן והלכותיו עמוד פד הערה ז'

(ז) כתב במג"א אור"ח ס"י שמ"ג ס"ק ג' בשם רבנו ירוחם דאין למחות בעכו"ם המאכילים את הקטנים איסור, אבל אסור לומר לעכו"ם להאכיל אותם איסור וכ"כ במ"ב שם ס"ק ה' והוסיף דזהו כמו בכל האיסורין דאמירה לעכו"ם אסור. וכ"כ במחצית השקל ובפרמ"ג ובחז"י אדם. ועיין ב"מ צ, ובשר"ע חר"מ ס"י של"ת, סעיף ו' אמנם לכאורה צ"ע דבשר"ע אור"ח ס"י תס"ח סעיף א' ובביאור הגר"א שם מבואר דבאיסור דרבנן ליכא איסור אמירה לעכו"ם, וכ"מ בחידושי הריטב"א לב"מ שם, וא"כ לכאורה יהא שרי באיסור דרבנן אי נימא דאיסור ספ"ה הוי מדרבנן, וצ"ע. ועוד צ"ע לפי משי"כ בשורת בית יצחק אהע"ז ס"י ל"ט אות ט' דאין איסור אמירה לעכו"ם בשאר איסורין כיון דאין שליחות לעכו"ם ואפילו להמחנ"א דבפועל יש שליחות, מודה דבעבירה אין שליחות. ויתכן דהא דאסור למסור קטן למינקת גויה, דזהו משום איסור אמירה לעכו"ם, וראה בפרי יצחק סוסי"י י"ב. וכן מבואר במלא הרועים ערך קטן אוכל נבלות ב' אות י"ז. וביש"ש ביבמות סוסי"י ט' כתב דבשוכרין מינקת גויה הוי כמאכילו בידיים.

12 - שו"ת חתם סופר חלק א (או"ח) סימן פג

ע"ד יתום קטן עתיר נכסין בר שטי' וקרוביו בקשו לו מנוח אשר ייטיב לו בעה"ז + אולי צ"ל בעו"ה + למוסרו בבית חינוך חרשים ושוטים ללמדם דעת ותבונות יודיעום, אך הוא מסור בידי בעלי דת אחר אשר לא מבני עמינו ואי אפשר להמציא לו שם מאכליו ומשקיו ויתר צרכיו עפ"י דתה"ק והוא עתה כבן ז' שנים, ונשאל מאת פר"מ נ"י אם רשאי למוסרו בידיהם לרפאותו להביאו לכלל דעת, ופר"מ חשף זרוע עזו בכח דהתיירא והראה פנים לכל צדדי קולא ובקש ממני לחות דעתי הקלושה גם אני, ולעשות רצונו חפצתי גם כי אינני /כדאי/ כדי להכריע:...

...מ"מ בהא סלקינן דלרוב הפוסקים משמע בפשיטות דבמה שמעמידו אצל נכרים אינו כמאכילו בידיים וכן כתב רי"ו סוף ח"א אלא שהצריך שיהיה קצת חולה כמ"ש מג"א [ס'י שמ"ג סק"ג] בשמו, אבל בנוסחא שלפנינו כ' בשם הרמ"ה וז"ל: אין למחות בגויות המאכלות אותו נבילות אבל אין לומר לגוי להאכילו דבר איסור וכו' עכ"ל, והכא נמי בנדון שלפנינו אין אומר דבר אלא שמשכירו לרפאותו ולזונו ובמה שירצה וה"ל כמעמיד אצל נבילה או כנותן לו ערב שבת עם חשיכה אע"פ שודאי ילך בשבת ויוציאו מרשות היחיד לרשות הרבים וד' אמות ברשות הרבים מ"מ שרי אי לא עביד על דעת אביו, א"כ הכי שרי ובתנאי שכשיגיע לבן י"ג שנים ויום א' יוציאוהו משם עכ"פ, זה נלע"ד מעיקר הדין, ומ"מ העידו קדמונינו ז"ל שע"י מאכלות אסורות בנערות מטמטם הלב ומוליד לו טבע רע, עדיין אני אומר מוטב שיהיה שוטה כל ימיו וכו'. וד' יחננו דעה בינה והשכל ויראו נפלאות מתורתו הקדושה. הכ"ד א"נ חותם בברכה:

13 - שו"ת מלמד להועיל חלק ב (יו"ד) סימן לב

שאלה: נער אחד בן י"ג שנה יש לו זפונאל - לאהמונג /שיתוק בחוט השדרה/ אי מותר ליתנו לבית רפואה לרפאותו אף שמוכרח לאכול שם מאכלות אסורות.

והנה לכאורה היה מקום לומר כיון דבסכנה מאכילין הקל הקל תחלה גם בנידון דידן נאמר שהנער יאכל הקל הקל תחלה, דהיינו נתייר דברים שרובן היתיר ויש בהן רק טעם איסור, דבטעם כעיקר אף לשיטות שהוא דאורייתא מ"מ לרוב הפוסקים אין לוקין עליו, ובממשות איסור כגון בשר יאכל פחות פחות מכשיעור, דהיינו שימתין לאחר פחות מכשיעור כדי אכילת פרס (לדעת הח"ס /תשע/ מינוטען /רגעים/, וכפי ששמעתי בשם הגאון מהרי"ד באמבערגער /שמונה/ מינוטען) ויאכל עוד פחות מכשיעור. אמנם נלע"ד דהרב בעל חכמת שלמה לא נתן עצה זו רק לאיש גדול שא"צ לחיזוק כח רק לרפוי עיניו, אבל בנידון דידן שהנער צריך לחיזוק ואם נצמצם אכילתו יהא תמיד לבו נקפו ופורש ויאחר רפואתו, ואם הפראפעזאר יראה שאינו מצליח ברפואתו ידרוש ויחקור וימצא שאין הנער נוהג כשאר חולים וישלחו לביתו ויאמר שאינו יכול לקבל אחריות בנער כזה. על כן טוב שלא נגיד לנער כלום שעושה תמיד איסור באכילתו, רק נאמר לו שמשום רפואתו כדי שיוכל ללמוד תורה ולעסוק במצוות הותר לו זמן מה לנהוג כשאר חולים דשם ולעשות כאשר יצוה הפראפעזאר אשר הוא ירפא אותו בע"ה.

14 - שו"ת אחיעזר חלק ג סימן פא

(יד) יש להסתפק אם שייך איסור ספלי במאכיל חצי שעור, דלכאור' כיון דכתיב לא תאכילום י"ל דהוי דוקא בכזית, דכיון דעל הקטן ליכא איסור כלל אלא דחידשה התורה איסור על המאכילו דמי לשאר איסורים שלא מאיסורי אכילה שנסתפקו האחרונים אם יש שם דין ח"ש = חצי שעור =. וביותר למ"ש הפנ"י בח"ל לביצה ז' דח"ש ל"ש אלא באיסורי אכילה משום דהנאת גרונו מיהא איכא, והכא גבי לא תאכילום הרי המאכיל לא נהנה בהנאת גרונו כלום. וראיתי בס' מנחת חנוך מ' י"ג שהרגיש בספק זה [וכתבתי במק"א לחדש דגם להשי' דשלכדר"א = דשלא כדרך אכילה = אסור מדאורייתא ליכא איסורא דח"ש בשלכדר"א דמה דאסור שלכדר"א הוא משום הנאת מעיו ובחצי שעור הא ליכא הנאת מעיו וגם הנאת גרונו ליכא דהוי שלכדר"א. ועפ"ז ישבתי ד' התוס' בשבועות כ"ב ע"ב ד"ה אהיתירא קמישתבע דכ' שם בת"י ב' דלריו"ח דח"ש אסור מה"ת י"ל אהיתירא קמישתבע כגון ליהנות שלכדה"נ = שלא כדרך הנאתו = וכתבתי דכונת התוס' הוא בח"ש שלכדה"נ דלית בל' א"י דאורייתא וכנ"ל]. ומהא דהקשו ביבמות קי"ד מהך דתינוק יונק אין ראי' דאף דלכאור' הוי שם ח"ש דליכא צירוף דכא"פ = דכדי אכילת פרס = מ"מ י"ל דביניקה שאני דדרכו בכך וכמ"ש האחרונים הובא במל"מ פ"ג מה' ברכות לענין שתיית קאווע /קפה/ עיי"ש, ועי' במנח"ח משי"ג מש"כ בזה. אלא דבאמת שם בגמ' מקשה למאן דס"ל קא"נ בי"ד מצ"ל ולענין הפרשה בודאי כל היכא דאסור בגדול בקטן כה"ג חייבין להפרישו וע"כ מצ"ל להפרישו אף מח"ש כיון דאסור מה"ת, משא"כ לענין

15 - שו"ת אגרות משה חלק או"ח ב סימן פח

בענין בת שוטה אם רשאי האב למוסרה לאינסטיטושאן של המדינה שאוכלין שם איסורין, ואם מותר להרשות להרופאים לסרסה שאומרים כדי שלא תחלה ובשביל שלא יחטאו בה כ"ב כסלו תשכ"ג. מע"כ ידידי הרב הגאון מוהר"ר יוסף דוב קליין רב בטאראנטא.

בדבר אחד שיש לו בת שוטה מילדותה ולדברי הרופאים הוא מצד המוח שבדרך הטבע אין לזה רפואה והיא עתה יותר מ"א שנה ואביה נחלה מזה שצריך לטפל בה הרבה יותר מכחו ויש לחוש גם לסכנה מצד שהוא בחולי הלב שכל צער וטירחא גדול גורם להחלות ח"ו יותר שהוא סכנה אם מותר לו למוסרה לאינסטיטושאן של המדינה אשר מטפלין בחולי שטות ושם הרי יאכילוה דברים אסורים. הנה כבר ראה כתר"ה תשובת חת"ס חאו"ח סימן פ"ג אשר מסיק בעובדא כה"ג שבמה שמוסרו לנכרים אינו כמאכילו בידים וממילא אינו אסור מדינא, משמע דמדן חינוך שעל האב ליכא בשוטה שאינו בר חינוך. ומש"כ שם כשיגיע לבן י"ג שנה ויום אחד יוציאוהו משם, נראה דהוא רק בעובדא ידידה שלא היה שוטה ממש אלא דעתו קלישתא שבבית חינוך מורים מחנכים לכאלו שיעלה מעלה אחר מעלה בדעת, שמצד זה יש ספק שמא אינו בדין שוטה ממש אלא כפתי ביותר שחייב במצוות, אבל לשוטה ממש אין שום עדיפות במה שתהיה גדולה לפי השנים דגם גדולה הרי פטורה ממצות וכמבואר בחת"ס עצמו ששוטה גרע מקטן. וכן הוא מפורש בשבת דף קנ"ג שוטה וקטן לשוטה ורק בחרש וקטן פליגי שם דלחד מ"ד לקטן יהיב דחרש אתי לאיחלופי בגדול פיקח, אלמא דבשוטה ליכא חשש זה דאתי לאיחלופי בגדול פיקח משום דלכל אדם ידוע ששוטה לא שייך לחייבו בכלום ול"ד לחרש שדעתא קלישתא אית ליה לא ידוע זה לכל אדם מה שפטור ממצות ואתי לאיחלופי בפיקח, ולכן ודאי שרק בעובדא דהתם שהיה ספק לו שמא אינו שוטה ממש אלא שהוא דעתא קלישתא החמיר החת"ס שיוציאוהו משום קודם שיבא לשני גדלות, אבל בשוטה אין שום חלוק ויש להתיר אף בגדלותה.

ונשאר רק מה שמסיק החת"ס בסוף שאף שזהו מעיקר הדין מ"מ שהעידו קדמונינו שעל ידי מאכלות אסורות מתטמם הלב ומוליד לו טבע רע אין לעשות זה ומוטב שיהי' שוטה כל ימיו ואל יהי' שעה אחת רשע, אבל פשוט שהוא רק בעובדא ידידה שירפאוהו בהחנוך של המורים ההם למדרגה להיות בעל אנושי שיתחייב אז במצות שנמצא שע"י טימטום הלב דמאכלות אסורות שאכל בימי שטותו יעשה דברים אחר שיתחייב במצות שיהי' בהם רשע לפני המקום, אבל בעובדא דין שלפי דרך הטבע לא תתרפא ולא תבוא לעולם לחיוב מצות הרי אף בטמטום הלב לא תהי' רשעה לפני המקום לעולם אין שום קפידיא בזה ואם השיל"ת יעשה נס שתתרפא ותעשה פיקחת ודאי לא נטמטמה לבה כי לא יעשה השיל"ת נסים להרבות רשעים, ולכן הוא כדן מפורש בדברי מרן החת"ס להתיר.

ובעובדא זו יש להתיר בפשיטות גם מטעם אחר, דאף אם הי' על האב חיוב חינוך לחנך אף בתו כזו שהיא שוטה הרי ברור שתדחה מפני פיקוח נפש שחיוב חינוך אינו מהדברים שיהרג ואל יעבור וכיון שהוא איש חולה שהטפול והצער הגדול יגרום לו סכנה כפי שמרגיש בעצמו וכפי דעת הרופאים הרי ודאי נדחה חיוב החינוך מעליו וגם אם נחשוב המסירה לשם כספי לה בידים לא הי' שייך לאסור וכ"ש שלא נחשב כספי בידים כמו שמסיק החת"ס שלכן ודאי יש להתיר לאביה למסרה להאינסטיטושאן.

והנה עתה שהיא סמוכה לגדלותה וניכר בה מאוד תאוה גדולה לזנות שיש ודאי לחוש שיוזנו הרבה עמה כיון שהיא מחזרת אחר זה והרופאים אומרים לסרסה שלפי דבריהם לא טוב זה לבריאותה אם רשאים לסרסה. הנה מצד מה שטוב לבריאותה אם ליכא סכנה בזה הי' לן לאסור ל"מ להגר"א אה"ע סי' ה' ס"ק כ"ה שסרוס נקבה נמי הוי איסור דאורייתא מקרא דמשחתם רק שאין בהם משום מלקות משום שלא נתרבו בקרא דלאו דלא תעשו דמפרש דהדרשא דתו"כ היא דרשה גמורה ולא אסמכתא שודאי אין להתיר בלא סכנה אלא אף להסוברים דהוא רק מדרבנן נמי אפשר דאין להתיר בלא סכנה דלא כל איסורין דרבנן שוין לומר שיהי' מותר גם במקום צערא וצורך גדול כדכתבתי בספרי אגרות משה אה"ע סימן י"ג עיי"ש. אבל נלע"ד דמצד שלא ינהגו בה מנהג הפקר יש להתיר כדחייבן שהתירו לשחרר השפחה שנהגו בה מנהג הפקר בגיטין ל"ח והטעם איכא בתו' שם דף מ"א ובשבת ד' דיש לעבור איסורא זוטא דהוא משום דאין בה מלקות בשביל איסורא רבה דהמונים שנחשבו כאונסים כיון שמחזרת אחריהן וכ"ש איסור זה דסירוס נקבה שלהרבה הוא רק איסור דרבנן ואפ"ל להגר"א אין בו מלקות שלכן נחשב איסור זוטא כהא דשחרור עבד ויש לעשות ע"י רופא נכרי כדי שיהי' ודאי רק איסור דרבנן וגם יהי' בלא מעשה.

אבל הוא רק כשהוא אמת שלא טוב זה לבריאותה שליכא איסור דחובל אדם שהוא לאו דלא יוספי שהוא איסור החמור ביותר שלא שייך להתירו בשביל שלא יעברו המונים איסורא רבה ולכן רק אם האמת שהרופאים

אומרים שייק זה לבריאותה שנמצא שהחבלה דסירוס הוא לטובתה שליכא איסור אף אם לא יהי' סכנה שנשאר רק איסור הסירוס יש להתיר ע"י רופא נכרי כיון שודאי ינהגו בה מנהג הפקר ואם בהאינסטיטושאן יוכלו לשמרה אין להתיר אך אם יאמרו שא"א לשמרה שם כי גם מהחולים דשם ואף מהשומרים שם אפשר שתזנה ויש שם גם יהודים יש להתיר. והנני ידידו מוקירו ומברכו, משה פיינשטיין.

16 - נשמת אברהם חלק ה' עמוד נ-נח

ויש לשאול למה מותר לשים ילד שהוא לגמרי שוטה במקום ששם יאכילו אותו טריפות ונבילות? הלא יש לו נשמה טהורה ולמה אין כאן טמטום הלב? ואמרו לי גם הגרש"ז אויערבאך זצ"ל וגם הגרי"ש אלישיב שליט"א ששייך טמטום הלב רק כשיש עבירה או בתינוק שיגיע לחיוב מצוות אחרי כן¹⁶, אבל אם אוכל

דבר איסור משום פיקוח נפש [כשאין ברירה אחרת¹⁷] אין כאן עבירה רק מצוה. וכן בשוטה גמור, לא שייך בו טמטום הלב כי לא יהיה אף פעם איסור. וכן אצל גוי שמתגייר יכול להגיע לדרגה של תנא ולא שייך לדבר על טמטום הלב כיון שאכל טריפות ונבילות בזמן היתר גמור בהיותו גוי. ומפורסמים דברי הר"ן¹⁸ שאפילו אם אכל דבר האסור בגלל הכרעת היתר בטעות של הסנהדרין, אין בזה משום נזק לנפש.

והסכים הגרש"ז אויערבאך זצ"ל עם מה שכתבתי בנשמת אברהם שם והוסיף בכתב: אם הטיפול בתינוק כזה הוא על חשבונם של הילדים הבריאים שבבית, אפשר שמותר למסור אותו לאימוץ למשפחה שומרת תורה ומצוות, עכ"ל.

16. ולכאורה קשה מהרמ"א כאן איזה עבירה יש בשתיית החלב? וצ"ל שמטעמים סגוליים יש כאן צד עבירה ולכן מטמטם את לב התינוק — מ"ר הגרי"י נויבירט שליט"א.

17 - שו"ת מנחת יצחק חלק ג סימן עב

בענין השפינאט /התרד/ שבקופסאות.

הנקרא ספינעטש פורי והוא נטחן דק כקמת, ובס' שימושה של תורה מהרב מוהר"ד פלדמן ז"ל (דף קפ"א), כתב דבכה"ג שנטחן דק כקמת, שבדאי נטרסקו התולעים, יש להתיר משום ס"ס = ספק ספיקא=, אכן אולי יש לחשוש לבישול עכו"ם, ועפ"י שנתברר מבית התעשיה, המה מבשלים אותם קצת, קודם שמישים אותם בתוך הקופסאות, ואח"כ מבשלים אותם עוד הפעם (זוה נעשה ע"י סטים הבל מים או קיטור), והצבע שצובעין היא מינעראל /מינרל/ (לפי העדת הבית תעשיל), וגם לפי העדותם, מבשלים אותם בכלים שאינם מבשלים שם דבר איסור, אבל אינם ערבים בדבר, ובזה השאלה, אם יש היתר גם לגדולים לאוכלם, או עכ"פ לקטנים עכת"ד.

(א) והשבתי דבנוגע לגדולים, אין דעתי נוחה להתירם, מכמה חששות שיש בזה, דגם בחשש תולעים, שכתב בספר שימושה של תורה להתיר מטעם ס"ס, לא ברירא לי כ"כ, דהרי כתב בעצמו שם, דאם הוחזק בתולעים, אין להתיר לרסקו ולבשלו דהוי כמבטל איסור לכתחילה, ולא דמי לחטים מתולעים (ביו"ד סי' פ"ד סעי' י"ד) דשרי לטוחנם עכ"ד, והנה המעיין ביו"ד שם יראה, דאף אם כבר נטחן, צריך עוד ריקוד, וגם בצירוף מה שהתולעים בורחים לחוץ, ע"י קול הרחיים וכו' עיי"ש, ויל"ע אם כ"ז שיק בטחינת הנ"ל, ומה שלא נתחזקו בתולעים בפנינו, אינו מספיק כ"כ, כיון שידוע שאותו המין מוחזק בתולעים, וכדאיתא בפר"ח שהביא בס' הנ"ל מקודם, וגם בשארי החששות, אשר הרבה צריך לסמוך רק על עדות הבעל תעשיל, ויש לדון הרבה אם יש לסמוך על העדותם, אף היכא דיש לברר ע"י אנאליז /בדיקה כימית/, ובמק"א כתבתי מזה.

(ב) אבל שפיר יש כדי סמיכה להקל, כדי להאכיל אותם לילדים קטנים, שנצרך להם להברות גופם, ולסמוך בנוגע לתולעים על ס"ס הנ"ל, ובנוגע בבישול עכ"ם, יש לצרף הא דנתבשל ע"י סטים /קיטור/, לומר דדינו כמעושן, דל"ש בזה בישול עכ"ם, ואף דבת' שם אר"י (חלק יו"ד סי' כ"ב) מחמיר בזה, מ"מ בס' זו זהב על חא"ח (כלל מ"ג סק"ד), ובס' אבן שתי' (חיו"ד סי' ג') מקילים, והביאם בס' דרכי תשובה (סי' קי"ג ס"ק ט"ו), ומה שמבשלים קצת קודם, הנה אם הבישול ה' באופן שה' כבר ראוי לאוכלו, ורק שלא ה' עדיין ראוי לעלות על שלחן מלכים, אז יש עוד מעליותא בזה, דאז יש סברא לומר דאף אם נתבשל אח"כ עוד הפעם ונגמר ע"י נכרי, מ"מ כיון שה' ע"י שני בישולים, ובבישול הראשון ה' ראוי לאכילה, אך לא נאסר שאינו ראוי עדיין לעלות על שלחן מלכים, ממילא שוב בבישול השני לא נאסר, אף שעולה עתה על שלחן מלכים, וכמ"ש בת' שם אר"י (שם /חלק יו"ד/ סי' י"ט) בשם רב אחד, ואף שהוא דחה זאת, מ"מ מבואר בשד"ח (מע' בישולי א"י סי' א' אות ב'), ובדרכ"ת (שם ס"ק ס"ד) בשם גדולי אחרונים אחרים, שנקטו קצת סברא זו, ועיי"ש מה שחילקו בין זה להמבואר בפת"ש (שם ס"ק ג') בשם הס' תפארת למשה, אבל למעשה החמירו, ומ"מ בנד"ד ה' נראה, דאם ל"ה מעלה, אבל עכ"פ ל"ה חסרון, דכיון דמה שנתבשל בתחילה, לא נתבשל כל בישולו, ולא נאסר משום בישול עכ"ם, וכמבואר (ביו"ד /סי' קי"ג/ שם סעי' ט'), לפי פסק הרמ"א ורוב הפוסקים, וכיוצא מדברי גדולי האחרוני הנ"ל, א"כ גם מה שנגמר בישולו אח"כ, אין בכדי לאסור, כיון שה' ע"י סטים וכנ"ל, - וחזי לאצטרופי ג"כ מה שנעשה בבית תעשיל, דהרי יש עוד בזה, שיטת המהר"ט צהלון ז"ל (בתשו' סי' קס"א) הביאו הברכי יוסף (יו"ד סי' קי"ב אות ט'), דס"ל, דגם בבישול עכ"ם לא גזרי בפלטר, אמנם באמת חלקו עליו, הברכ"י שם, וכן הביא מת' הרשב"ץ (ח"א סי' פ"ט), דס"ל דדוקא בפת של פלטר התירו, משום חיי נפש, אבל לא בתבשיל, וכן מוכח מכל הפוסקים, אכן חזי לאצטרופי לסניף, ובלא"ה, צרכי קטן כחולה שאין בו סכנה, ומותר בבישולי עכ"ם, עי' אר"ח (סי' שכ"ח סעי' י"ז וי"ט), - ומה שנוגע לחשש פליטת כלים, הלא נודע מה שיש לצרף, הא דסתם כלים של עכ"ם אינם ב"י, ועי' (ביו"ד סי' קי"ד סעי' ז') בטור"ז וש"ך שם.

ובזה בנוגע להתיר לילדים הנצרכים לזה, שפיר שרי, אם א"א להשיג הנעשה תחת השגחה מעולה, או מבעל תעשיל של ישראל נאמן.

18 - שערים המצוינים בהלכה סימן לג קונט"א אות ה'

לתשהמ"ט, ולפ"ו אין להקפיד שלא להגיה תחת עגלת הילדים כשהולכין עמהן לשוק, ועוד לפי מש"כ בתורת חיים (שבועות טו.) דהקפדה דוקא שמאהיל עליהן בשעת השינה ובקטנים אין מקפידין בנטי"י אחר השינה כמש"כ בש"ע הרב (סי' ב) שאין רוח רעה שולט בהן.

19 - מגן אברהם אורח חיים סימן שמג

וכן נוהגים בפסח שמצווים לעכ"ם לישא התינוק לביתו ולהשקותו חמץ והרשב"א בתשובה כתב דמידי דצריך לתינוק כגון אכילה ב"ה מאכילין אותו בידים אבל מידי דלא צריך ליה לא דהא אסור לינק אחר כ"ד חודש ואף שאמרה להלכה ולא למעשה הר"ן כתבה סתם למעשה וא"כ אם התינוק חולה וא"א לשאת אותו חוץ לבית יבקש מהעכ"ם שיתן להתינוק חמץ והעכ"ם מביא חמץ ומעמידו בבית וה"ל חמצו של עכ"ם ואז אפ"ל הולך העכ"ם לפעמי' יכול לצוות לקטן ליתן לו לשתות אבל הוא לא יגע בו שמא יאכל ממנו כמ"ש סי' ת"מ אבל אם התינוק אינו חולה כ"כ ישאנו לחוץ ולא יכניס החמץ לבית כלל עס"ל תס"ו, וכ' עוד רי"ו דכל דבר שהוא משום מצו' ספ"ל ליה בידי כגון שמחנכין אותו לתקוע בשבת וכ"כ הג"א בר"ה וכ"כ התו' בפסחי' דף פ"ח דמותר להאכיל פסח לקטן אע"פ שלא נמנה עליו כיון שהוא חינוך מצוה ועמ"ש סי' רס"ח ד"א דמ"ע מותר להאכילו בידים כגון ליתן לו לשתות קודם קידוש אבל הא פשיטא דמ"מ מחויב לחנכם במ"ע כגון לעשות להם קידוש וכיוצא בזה כ"מ בת"ה סימן צ"ד והחינוך כל חד לפום חורפיה היודע להתעטף חייב בציצית לשמור תפילין חייב בתפילין היודע מענין שבת חייב בקידוש וכן כל כיוצא בזה:

20 - שו"ע הרב סימן תנ אות כה

כה ואפילו לאחר שזכה התינוק בחמץ אסור לישראל גדול להאכילו ולהשקותו את החמץ פ גזירה שמה ישכח הגדול על איסור חמץ ויסתפק ממנו שהרי אפילו ליגע בחמץ אסור מחמת גזירה זו כמו שנתבאר בסימן תמ"ו (סעיף ז') אלא יאמר לנכרי או לקטן אפילו ישראל שיאכיל וישקה את החמץ להתינוק אבל מותר להשהות חמץ זה בתוך הבית אף על פי שיש לחוש שמה ישכחו ויסתפקו ממנו מכל מקום כיון שהתינוק הוא חולה ואי אפשר להוציאו מן הבית וגם מן הסתם אי אפשר למצוא נכרי שיביא מעט חמץ בכל פעם ופעם שירצה התינוק לאכול או לשתות לפיכך התירו לו להשהות חמץ בביתו בפסח ומכל מקום ס"א אם אפשר טוב לעשות בפני החמץ מחיצה גבוה עשויה טפחים או לכפות עליו כלי אם הוא שבת או יום טוב וכל זה כשאי אפשר למצוא נכרי שיביא מעט מעט בכל פעם ופעם שירצה התינוק לאכול ולשתות וכן אם אי אפשר להאכילו ולהשקותו על ידי נכרי או קטן כ"י מותר להאכילו ולהשקותו על ידי ישראל גדול אבל אם אפשר להביא לו חמץ על ידי נכרי מעט מעט בכל פעם ופעם שירצה לאכול ולשתות אין להביא הרבה בבת אחת ואם אין התינוק חולה כל כך בענין שאי אפשר להוציאו מן הבית יוציאנו מביתו לבית הנכרי ושם יאכילוהו וישקותהו חמץ ואל יכניס חמץ לביתו כלל:

21 - ספר הכשרות עמוד תסח

ב. תינוקות וילדים הזקוקים בימי הפסח לאכילת קטניות כגון: קורנפלוור או אורז טחון וכדומה, אפילו הם בני אשכנזים מותרים לאוכלם, וטוב לייחד עבורם כלים נפרדים (מה).

22 - שו"ת שבט הלוי חלק ד' י"ד סימן פד

ענין הפסקה לקמן בין אכילה צר לאכילה גבוי וחלב. — הכה לקטני קטנים לא מוציאה לי אין מקום להחמיר בשביה קלה בין צר לחלב. וכן אותם קטנים שמצוה צרמ"א אר"ח ס"י שצ"ח ס"י"ז ש' להם דין חולה שאין צו סכנה. ומצוה צפוסקים צרונים יו"ד ס"י פ"ע דחולה שאצ"ם מותר להחיר עבודה אחרת בלי שביה ועכ"פ בשביה מועטה וכדעת הוס' והמרדכי וצרמ"א שס. ואש"פ שצאו"ה שס אינו בואר דיש להם דין חולה שאין צו סכנה אלא לענין א' אכילתם שאם לא יתנו להם ולעשות מלאכה פ"י גוי וכו' לו מחלו בכלל. משא"כ הכה דאפשר לאכול מירי צריני. מ"מ גם צ"ד הרבה פעמים שאינו רואה רק

הנה דעת המקילין אפילו בצצר צהמה צקטן דס"ל דכיון דשיעור שש שעות לא חזר צנמי אלא מסעודה לסעודה וכיון דצקטן כו"ל כבר סעודה אחרת ממש מחמת מהירות עכולו אי"כ מותר מן הדין. אלא דהמאירי פקפק בזק דאי"כ נחת דבריך לשיעורין. פי' דגם צגדול לפעמים יש לו מהירות עכול. וחכמים השוו מדותיהם שש שעות, מ"מ צעוף סמך ע"ז לדינא דאיכא חרתי לעיצותא מהירות עכול האיסחמוכא של הקטן ומהירות עכול צצר העוף.

ואם הקול צזכ רבינו המאירי אש"פ שהסכים שס לגמרי למנהג ספרד שהוא שיטה כרי"ף וצרמ"א דעיימי להמתין שש שעות מעיקר דינא דגמרא. אי"כ מכ"ש דשייך קולת המאירי לדין שהרמ"א ס"י פ"ע ס"א הביא גם שיטת המקילין כהתוס' ועיימי להקל צפחות. וכו' דרמ"א מסיים דנכון להמתין שש שעות, וכן הוא מנהג הצוחניו ורבותיו מאלו ומעולם וחלילה ללול צזכ. מכ"מ לשיטת צרמ"א אנו מתחשבים גם עם הפוסקים המקילים לצורך, ומכ"מ כ' צחכמת אדם כלל מ' דלצורך חולה קלה מותר אחרי שהיה עשה, ועיין ד"ח סימן פ"ט ס"ק ב.

וא"כ צקטנים וצצר עוף דהכריע המאירי להקל אפילו לשיטתו מכ"ש לדין. אף די"ל דכיון דחומרא שלנו מכה מנהג הראשונים חמורה דאולי הכהינו כן גם צקטנים. מ"מ לצורך עכ"פ יראה דשפיר איכא למסמך על הוראת המאירי צזכ.

מאכלי חלב אחרי אכילה צצר וצכ"ג שייך מה שצחצנו. ולא דעיקר ספק שלי צקטנים שהגדילו קלה. והוא ע"פ מה שמלאתי צמאירי חולין ק"ה ח"ל: ויש ופרשים צב דדוקא קטן שאין צו כה לשכות שש שעות סעודותיו הכופות זו לזו. ועכ"ל ממהר צין צא"ס ומכ"מ ין צין השניים. ומקילין צזכ לומר שלא ליתן שיעור וש שעות. אלא כל שהפסיק צסעודה זו וקבע לאכול ועם אחרת אפילו חוץ שש שעות, שהרי לא הוצרכו כאן וש שעות אלא מסעודתא לסעודתא, ואש"פ שאין הדברים נראין מפני שהם מסעודה לסעודה קאמר זכ"ח כשיעור שש שעות מיהא לגדול והאם לא כן נחת צרי"ם לשיעורי מכ"מ צעוף מיהא יראה לי לדון כן צפני שנקל להחמיר ולהפקע שס צצר מעליו. יותר

(ד) **שאלה** כמה יש להסכות מליחן חלב אחר
 בשר לילד קטן. השבתי רק אחר ג'
 שנים התחילו לדקדק (ובמקום אחר הארכתי בזכר).
 עד ג' שנים לא דקדקו מליחן חלב אחר בשר אפילו
 חיכך ומיד רק לא יכר פי החינוך מלולך מכבשה,
 ואחר ג' שנים התחילו לחנך שעה ואחר כך ז' וג'
 שעות עד ר' שנים שלא נחננו עד שש שעות, וצילד
 חלוש או צילד שכי אוכב החלב ולא רכב לשחות
 משקה אחרת קודם שהלך לישן וכיוצא בחיור עד ט'
 שנים אחר ג' שעות כשכי אפשר, אבל לא דקדקו
 הרבה, וגם צילד איננו חלוש לא דקדקו הרבה אחר
 ג' שעות עד ט' שנים שאז התחילו לדקדק מאוד וזה
 דלא כהחש"י יג"ל יעקב (ח"צ סי' פח) דא"ל לדקדק
 להמתין עד ט' שנים, אבל אין המנהג כדבריו. וטחכ
 מלאחי בזה שחלקה יעקב (ח"צ סי' פ"ח) שמיקל
 ג"כ הרבה שער י"צ שנים א"ל לדקדק עליהם כלל
 שו"ש, ולא כ"י המנהג כן, וגם עתה אין המנהג כן.

מאד לחנכו שימחין כבר אז שש שעות דוקא.

ולא מצאתי הדין מבואר בגדולי הפוסקים, אבל כיון
שהשיעור חינוך יש לקבוע באופן שיתרגל
כשיגדיל לקיים דין שהייה כהלכתה, נראה שאם נהג
כמ"ש די בכך.

ונראה עוד דאף שאסור מה"ת להאכיל לקטן אפילו
בן יומו נבילות שנאמר לא תאכילום, היינו
להאכילו מאכלות אסורות, אבל שיעור המתנה מבשר
לחלב אינו אלא חיוב הרחקה ולא נקרא אכילת איסור,
ולכן אף רמחמירים כהפוסקים דגם באיסור דרבנן לא
ספיגין ליה בידים היינו בכעין דאורייתא משא"כ
בנידונינו, שגם מדרבנן אינו בגדר אכילת איסור אלא
דין הרחקה, ואף להרמב"ם שאפשר שמהוה בשר
נשאר בין השיניים והתינוק יאכלנו עם חלב ויש בזה
חצי שיעור דאסור, וא"כ לכאורה הוי כעין דאורייתא
[ולא איסור דאורייתא דהוא רק בבשר וחלב שנתבשלו
יחדיו] מ"מ הלוא המאכיל לא נותן מה שבין השיניים
ולא מתכוון לכך, ואין בזה לא תאכילום, דלא דמי
לאכילת נבילה. וכש"כ לאחר המתנת שעה דיש
פוסקים דמותר גם מדרבנן, ואף לדין דמחמירים תו
לא ניוחש משום לא תאכילום (ע"ע במשנ"ב בביה"ל
סי' שמ"ג יעו"ש) (וגם נלע"ד שאין איסור תורה דלא
תאכילום באיסור חצי שיעור, דלא תאכילום נאמר
בנבלה וטומאה שהם איסור לאורן, ולא באיסור שאינו
איסור לאו רק הלמ"מ לבד ועיין בתרומת הדשן סי'
צ"ד וסי' קכ"ה דבדבר שאסור משום כיטול עשה אין
איסור להאכיל לקטן, ועיין ב"י סי' רס"ט שמותר
להאכיל קטן בשבת לפני קידוש, ועיין במג"א שם
סק"א דיש חילוק בין אכילת איסור לאכילת היתר
בזמן איסור, ולכך שרי להאכילו לפני קידוש).

סימן תלה

שאלה: קטן כמה זמן צריך להמתין בין
בשר לחלב.

נראה דמיד כשמבין ענין האיסור של חלב אחר בשר
(אפילו בשנתיים) כבר ראוי לחנכו דומיא דכל
מצות חינוך דאיסורין ע"י בפוסקים או"ח סי' שמ"ג
ובמ"ב שם סק"ג, ויש להמתין שיעור שעה (אחרי
קינוח והרחצה) שזהו בעצם עיקר השיעור לרמ"א יו"ד
(סימן פ"ט), אבל כשמגיע לבן חמש או שש שזהו גיל
חינוך למצוות, (עיין מ"ב סי' ע' סק"ו וכן סק"א) ראוי
להתחיל לחנכו יותר עד ג' שעות, ולערך בכך תשע או
עשר ר' שעות, ובחכמ"א (כלל מ' דין י"ג) מקיל
בחולה קצת אחרי שהיית שעה והוא הדין בקטן, אבל
קצת חינוך צריך וראוי עכ"פ כשהוא עוד קטן לדקדק